

חינוך לחיים

פרשת פנחס

'ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון' קח לך- קחנו בדברים, אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום. יש להבין מה הטעם היה צורך לשדל את יהושע בדברים שיסכים לקבל על עצמו את הנהגת העם? אותו דבר מצינו בלקיחת הלויים לשרת במשכן 'קח את הלויים מתוך בני ישראל' וגם שם פירש רש"ע קחם בדברים אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום. וגם כאן הבקשה הזאת אומרת דרשני, מדוע לא יזדרזו הלויים לקבל על עצמם את העבודה במשכן מתוך שמחה והערכה לזכות הגדולה שהם זכו, ומדוע ללא שידולם בדברים היו מסרבים לכך?

וכן בעצם מצינו במשה רבינו ובירמיה הנביא וביונה שהקב"ה מועיד להם תפקיד או שליחות מסוימת והם סירבו בתחילה לקבל על עצמם את הדבר. משה רבנו אמר 'שלח נא ביד תשלח' יונה – 'זיקם יונה לברוח תרשישה' ירמיה אמר 'לא ידעתי דבר כי נער אנכי' ובסוף כולם הלכו. א"כ מדוע סירבו גדולי עולם הללו לקבל עליהם את דבר ה'???

נקדים את דברי ר' ישראל סלנטר באגרת המוסר שישנם שני סוגים של יצר הרע. האחד הוא היצר הטבעי כלומר, התאוות הגשמיות והיצרים החומריים הטבועים בכל אדם שמסיתים אותו לצד הטומאה. ויש עוד יצר שמנסה להניא את האדם מלהתעלות בענוה פסולה שלא מתאים וראוי לכך. ובכלל מלחמה זו מתאמץ היצר הרע למנוע את האדם מלמלא את התפקיד הייחודי שלו ואת הייעוד אשר קבע לו הקב"ה בעולמו. ומטרתו היא להכשיל את האדם דווקא בתפקיד המסויים שניתן לו משמיים. וכל אדם יכול לבדוק את עצמו ולראות במה היצר הרע הכי נלחם בו זה הסימן שדווקא בזה התפקיד והיעוד שלו בעולם.

וזו הבחינה והניסיון שעמדה בני האבות האומה בבואם לקבל עליהם את מאמר ה', ועוררה בליבם חששות שמא לא יצליחו בתפקידם. גם אצל משה נאמר 'והן לא יאמינו לי' ו'לא איש דברים אנכי'. גם אצל יונה שברח תרשישה וגם אצל ירמיהו שאמר 'נער אנכי'. לכן הוצרך הקב"ה לצוות לנביאים את השליחות הנודעת להם בשנית ולהורות להם שזה תפקידם ולשכנע אותם שיקחו את זה על עצמם. ולכן גם בפרשתנו צריך לשכנע את יהושע שיקח את התפקיד כדי שלא יתן מקום לשטן למנוע ממנו את קיום השליחות הנשגבה של הנהגת כלל ישראל.

וזה הטעם שהיה צריך לשדל את הלויים לשרת במשכן שהרי הלויים קדושים מרחם ושליחותם כולל כל המעלות הנצרכות לשרת במקדש ה' טבועה במהותם. דווקא משום כך ישתדל היצר הרע למנוע מהם מלהשתמש בכוחותיהם ולמלא את שליחותם. לכן היה צורך בציווי מיוחד לשדל את הלויים לקחת את התפקיד כדי לחזקם ולאמץם בקבלת התפקיד שיועד להם.

כללו של דבר על כל תלמיד ואדם לדעת את דרכיו של היצר הרע ואת מהלכיו. לכל אדם יש יעוד המיוחד רק לו ותפקיד המיוחד לו, ובשביל זה נתן לו ה' את הכוחות והדרך שלו בבחינת חנוך לנער על פי דרכו ורק כך יוכל להגיע אל שלמותו ואל תיקונו. ויזכור תמיד שדווקא באותו עניין יניח היצר את כל כובד משקלו כדי להרחיק את האדם מהשלמות אותה הוא צריך להשיג. לכן כשרואה אדם כי היצר מתגבר בו ומנסה למונעו מלמלא את תפקידו יאזור חיל למלחמה וידע נאמנה כי זה הוא המקום בו עליו להשיג את שלמותו וכך יגיע לתיקונו.

ונזכור שהעבודה שלו חייבת להיות בעקביות ובהתמדה שהם הדברים החיוניים והיסודיים להצלחה בעובדת ה'. כי הרי ברור שיותר קל לאדם לקיים את המצוות או מטלות שמתחדשות ובאות מזמן לזמן מאשר את המצוות שאותן יש לקיים באופן תמידי יום יום. ההתמדה היא השעבוד המוחלט יותר מעבודת ה' הבנויה על התלהבות חד פעמית בעשיית מצוות הבאות מזמן לזמן. ולכן אנו רואים בפרשה את החשיבות הגדולה של קורבן התמיד עד כדי כך שהכתירו את הפס' 'את הכבש האחד תעשה בבוקר' ככלל החשוב ביותר (מדרש פליאה) ולכאורה מדוע? הרי אין בו אלא ציווי פרטי ככלל של 'ואהבת לרעך כמוך' או 'שמע ישראל?' וההסבר אומר המהר"ל שהעניין שמקריבים אותו באופן קבוע ותמידי זו המעלה הגדולה כי 'כמו שהעבד לא סר עבודתו מן אדון שלו רק הוא עובדו תמידי'.

וכידוע הסברו של השם משמואל על הפס' בתהילים 'מי יעלה בהר ה' שאכן מעלה גדולה היא לעלות בהר ה', אך מעלה גדולה יותר היא 'ומי יקום במקום קדשו' להתמיד בעבודת ה' היום יומית בדרגה גבוהה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת פנחס

יפקד ה' א-לקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, ואשר יוציאם ואשר יביאם, ולא תהיה ... כצאן אשר אין להם רועה'.

משה מבקש מהקדוש ברוך הוא לפני מותו שימנה מנהיג אשר ישב על כסאו לאחר מותו. בתוך בקשתו מונה משה רבנו את התכונות הנראות לו כנדרשות למי שמתועד להנהיג את עם ישראל.

חשיבות מיוחדת נועדה ללימוד התכונות שמונה משה. כאשר באים לשרטט את דמותו של המנהיג הראשון בחייו של ילד יהודי לאחר הוריו מולידיו, מנהיג זה הוא המורה – המחנך, המפקד על נשמתו של הילד. המחנך הוא בית היוצר המעצב והמגבש את צורתו של הדור הבא, וודאי דרושות ממנו תכונות אופי מיוחדות בחינת "אם הרב דומה למלאך ה'", אז יבקשו תורה ממנו. ננסה ללמוד מעט את דבריו של המנהיג הראשון שקם בעם ישראל ולהבין מה דמותו של מחנך בישראל.

א. כל סוחר יהלומים יודע שאין יהלום דומה לרעהו. וצריך להתייחס אליהם במומחיות עצומה. האם ללטש כמתומן או כריבוע, כנטיף או כאליפסה יש לקבוע בכל אחד מה ייחודיותו, כיצד יפיקו ממנו את המירב. באיזו צורה, והכל באופן פרטני ולעולם לא יקרה שילטשו את כולם בשווה. אבל משום מה זה קורה בשטח החינוך... שהרי כל תלמיד ובן הוא יהלום זוהר!! אין 2 אנשים דומים. אין 2 נשמות זהות. לא מבחינת הכישרונות, הנטיות, המידות, לא בשטח האישיות וברמת הבגרות. כל אחד הוא עולם מלא בפני עצמו. אז כיצד הם עוברים "ליטוש" זהה. איך כולם "גודל אחיד"????... במילים "א-לקי הרוחות" מתכון משה לתכונה אשר יצטיין בה המנהיג אשר עתיד הקב"ה לפקוד על העדה, שהרי תשובתו של הקב"ה למשה בהמשך הפסוקים היא: "קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו". רש"י על המילים מבאר: "אמר לפניו: ריבונו של עולם גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואין דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו". ציבור גדול מורכב ממגוון דעות. את שאוהב ראובן, מרחק שמעון ואת שאוהבים שניהם מתעב לוי. תפקידו של המנהיג לסבול כאו"א לפי דעתו. לא לגלות נטייה אל האחד וממילא ליצור רושם מרירות ואי שביעות רצון אצל האחר. ואכן, כזה היה יהושע בן נון: "איש אשר רוח בו", וכדברי רש"י: כשם ששאלת, שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד."

ידוע הפתגם - שכאשר האגרוף קמוץ נראות כל האצבעות כזהות בגודלן, אך כאשר הן נפרשות, מתגלית כל אחד בייחודיותה.

עפ"ז מסביר מורי ורבי האדמו"ר מפרמישלאן שליט"א את המשך הפס' "אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם" שמשה ביקש שיהא למנהיג (וא"ד המורה והורה) סיעתא דשמיא לדעת אם ללכת בדרך אהבה או תקיפות. ועפ"ז יצא ר"ת אחד יהא צוחק – בדרך אהבה ושחוק. יבא ר"ת אחד יהא בוכה - שצריך להוכיחו בשבט מוסר.

ב. המנהיג צריך להיות מנהיגם של כלל הציבור ולא של כמה מהם. ואם במנהיגות כך, הרי בהוראה על אחת כמה וכמה. על המחנך לדעת את סגנונו, טבעו ונטיותיו של כל תלמיד, לדבר אל כל אחד בשפתו שלו וברמתו שלו, ועל כך אמר שלמה המלך: "חנוך לנער על פי דרכו".

ג. מנהיג ומחנך אמיתי, צועד לפני העם – התלמידים ואינו נגרר מאחוריהם. שומה עליו להרימם אליו ולא להשפיל עצמו אליהם, תוך חלילה ותרנות ומילוי כל מבוקשיהם. וזהו "איש אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם", שיצא לפניהם וינהיג את העדה אחריו. ולא שיפנה לאחוריו לראות מה העם- התלמידים מבקשים ולמלא אחר רצונם. מנהיג שיוצא לפני העדה, הריהו מרים אותה אליו. כפי שפירש בעל חידושי הרי"ם זצ"ל: "אשר יוציאם", שהוא מפקיעם מן השפלות והטומאה. "ואשר יביאם", מביאם אל הרוממות והקדושה. אבל מנהיג שיוצא אחרי העדה, הריהו נגרר אחריה, אל שפלותה.

ד. מצפים אנו שבמילים שבפרשתנו "איש על העדה", יתרגם אונקלוס את המילה "איש" – "אנש", שמשמעו מנהיג בעל שאר רוח, גבוה ברוחניותו מעל כולם, אך דווקא כאן מצא לנכון לתרגם "גבר על כנישתא", ללמדך שראוי למנהיג שיכיר גם את צרכיהם הפשוטים של קהל עדתו, שידאג לא רק לתפילותיהם וציציותיהם, אלא גם ללחמם ולכלכלם. מעמדו הרוחני של המנהיג נמדד בין שאר גם בנשיאתו בעול צרכיהם הגשמיים של בני קהילתו, וכבהנהגת הכלל, כך בחינוך ילדים, על המחנך לדאוג לא רק לפיתוח שיעור קומתו הרוחנית של תלמידיו, אלא עליו גם לעקוב ולראות שלא יהיו נעליהם קרועות ושיאכלו אוכל מזין.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com